

חיים רוטר

דומ"צ

מח"ס ושו"ת שערי חיים

רח' חוני המעגל 20

אלעד

אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה¹, אם חוששין לקידושין

בס"ד יום ה' לסדר שלח תשע"ט

להו"כ הגאון הגדול המפורסם לשו"ת מרא דכולא תלמודא פה מפיק מרגליות מרביץ תורה והוראה לעדרי עדריק לתורתו הכל תאבדים רבי אשר ויס שליט"א גאב"ד "דרכי תורה" מח"ס "מנחת אשר" אחדשה"ט כראוי וכנכון לערכו הרם ונישא מתוך דרך ארץ רבה.

(א) ראיתי את מש"כ פמעכ"ת במענה לתשובת הגר"מ ברנדסדורפר שליט"א גאב"ד "היכל הוראה" [בספרו היכל הוראה חלק ה' הוראה קנ"א], אודות הכלה שנחטפה ע"י הרשויות באמצע מעמד החופה, אם חוששין לקידושין.

ומכיון שבענייני עלול לצאת תקלה מתשובת פמעכ"ת ועלולים להתיר מחמת זה א"א לעלמא ח"ו, לא ראיתי מנוס מלבוא בזה לפני כ"ת (עי' שבועות ל' ע"ב) ועם פאר מעכ"ת הסליחה ואם טעיתי איתי תלין משוגתי.

והנה בטרם אבוא לדון עם פאר מעלת כ"ת כדרכה של תורה חובה עלי לציין שנפל אי דיוק במש"כ כ"ת ד"חלק מהנוכחים מעידים שהמעמד פוזר לפני שהחתן הספיק לקדש את הכלה" דמשפט זה לא נכתב במכתבו של הגרמ"ב שליט"א, אלא דאנו לא יודעים [עד כה] כלל מי השתתף מהגברים במעמד החופה חוץ מהחתן, ושמעות התהלכו לב' הצדדים דהיינו דיי"א שהמעמד פוזר לפני נתינת הטבעת ויי"א לאחר נתינת הטבעת.

(ב) והנה על אף שלכאורה ע"פ דין מחמת זה היא עדיין בחזקת היתר ושמעות אלו עדיין אינן אוסרות אותה וכדמבואר בשו"ע (סי' מ"ו סעיף א'), וכפי שכי' כ"ת לדייק.

אולם יתכן בהחלט שנידון דידן שאני, דהנה בשו"ת יד יוסף, (דייטש, 1874, ח"א סי' ל"ה) דן בדבר מעשה, כעין נידון דידן ממש, שנחטף חתן מהחופה ע"י אנשי מלחמה, ואין שום ידיעה ממנו, ויש שם עד אחד שמעיד שהחטיפה היתה תיכף בתחילת החופה קודם שבירך המסדר ברכות אירוסין וקודם הקידושין, וע"ז הוא מביא מכתב תשובה שכתב לו הגאון רבי יעקב אורנשטיין ז"ל אב"ד לבוב [הלא הוא הגאון בעל הישועות יעקב], מתאריך "ה' ניצבים תקצ"ה לפ"ק לבוב", ושם כתב דבענין נאמנות ע"א בדבר שבערוה ולא איתחזיק איסורא, כתב בשו"ת מיימוני דהיכי דלפי הדברי העד לא הייתה מעולם אסורה נאמן העד אף בדבר שבערוה, וכ"כ בתשו' מהרי"ק שורש ע"ב, ומוסיף הגאון בעל הישועות יעקב וז"ל: "ואני כתבתי דהיכי דיש חזקת פנויה אלא דאיתרע ע"י לידת ספק כזה נאמן ע"א לבטל הספק שאנו מסופקים בדבר ע"י לידת הספק", וממילא אמרינן להתיר מצד חזקת פנויה ואמרינן דלא נאסרה מעולם ואין כאן דבר שבערוה כלל" ע"כ.

¹ שנערכה בסתר ובהחבא באשמורת הבוקר של יום שישי כ"ב כסלו תשע"ט על גג בנין ברח' שמואל הנביא מס'. בירושלים ת"ו.

ומבואר דעת הישועות יעקב דלולי עדותו של העד אחד שהעיד שנחטפה קודם נתינת הטבעת, הייתה אסורה מספק אשת איש, וגם ע"ז גופא לא פשיטא ליה שנאמן ע"א בדבר שבערוהו, ויעוי"ש שמצרף גם את דברי האשה שאומרת שלא היו קידושין ואין לפנינו מי שמכחישה.

ג) ולכאורה דבריו תמוהין, דמהיכי תיתי לומר דספק זה מריע את החזקת היתר, ורק ע"א יכול לבטל את הריעותא [ואז אמרינן דהיא בחזקת פנויה ולא נאסרה], דהלא מפורש בשו"ע שגם אם באו ב' עדים והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות ואומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין לה "שמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה", ע"כ בשו"ע. הרי לן מפורש דלא איתרע החזקת היתר עד שיאמרו "שנתקדשה פלונית" וא"כ מדוע חשש הישועות יעקב בספק זה דנחטף החתן מחופתו עושה ריעותא, ורק ע"א נאמן לבטל את הריעותא.

ובהכרח צ"ל דס"ל דכל דינו של השו"ע הוא בדווקא במקום שיש חשש שמא החתן או הכלה חזרו בהם מרצונם לינשא אחד לשני ולכן כל זמן שאין קול שנתקדשה בפועל אין היא נאסרת, אולם כשברצונם לינשא זה לזה, והדבר הופרע ע"י גורם חיצוני זה יוצר ספק בחזקת פנויה, אמנם לא כל כך חזק שע"א אינו יכול לבטלו, ועי' בכתובות (כג ע"א) בתוד"ה תרוייהו וכו' בתירוצם השני דס"ל דבמקום שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות שהיה עומד לקדשה, וע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה, בטלה החזקת היתר שלה, דהיינו אפילו שהספק הוא אם נעשה בה מעשה קידושין בכלל.

ד) ושו"ר דדעת הישועות יעקב, דבגמ' גיטין (פט ע"א) מיירי שראו נרות דולקות וכו' אולם לא ראו שנכנסה לחופה, ובזה אנו סומכים על הנשים ולכן צריך שיאמרו "נתקדשה פלונית" ולא מהני שאומרות "פלונית תתקדש היום" דשמא נזדמנו לקדש ולא נתקדשה, וכ"ה בשו"ע, אולם בנידו"ד שאנו יודעים שנכנסה לחופה שאני. וז"ל הישועות יעקב "וכאן בני"ד אשה זו יש לה חזקת פנויה רק שנולד בה ריעותא שנכנסה לחופה ודרך העולם שמקדשין בעת החופה" עכ"ל, הרי שפתיו ברור מללו דע"י "שנכנסה לחופה" בטל ממנה חזקת פנויה, [ועי"ש שמצרף את אמירת האשה לעד אחד שלא היה קידושין, דאין כאן חזקה שלא להאמינה].

ועל כן פשוט בנידו"ד שראו אותם שנכנסו לחופה, ובזה הרי הכל מודים, והמשטרה חטפה את הכלה מתוך החופה שבטלה ממנה החזקת פנויה, אע"ג שאין אנו יודעים כלל אם היה מעשה קידושין, והיא אסורה משום ספק א"א.

ה) והנה כל זה לעיקר ההלכה, אבל גם בלא זה הלא הכא עדים מזומנים לפנינו, וכשאבי הכלה פנה לבית הדין הרבני לדעת את מעמדה ההלכתי של בתו, אין ספק שבית הדין מחויב לברר את מה שנעשה שם, ואינו יכול להתעלם מן המציאות, וליצור מצב של ספק במציאות כאילו שאינה ניתנת לבירור ועל פי זה להכריע בדינה לקולא, ופשוט. וכמוש"כ פאמעכ"ת שליט"א שצריך לברר האמת והמציאות.

וכן כתב הרמ"א (סימן מ"ו סעי' ב') שצריך הבי"ד "לחזור ולדקדק אחר הקול אם יש בו ממשות", והיינו אף אם הקול הוחזק בב"ד וצריכה גט חייבים לדקדק אחריו, וכ"ש בקול שעדיין לא הוחזק שיש חשש היתר א"א לעלמא, ומשמע בריב"ש (סי' קכ"ג) דהיכא שהעדים נמצאים בעיר מחויבים לחשוש אף אם לא הוחזק הקול בב"ד, ואך כשאין נמצאים בעיר אז אפי' נמצאים במקום קרוב אין חוששים כל שלא הוחזק בב"ד אחר שעכשיו א"א לברר, וגם ע"ז כתב הרמ"א (בד"מ הובא בבאר היטב) דהוא תלוי בירא"ש של הדיינים, והיינו דאם לפי יראת הדיינים מן השי"ת נראים הדברים

שיש לחשוש לקידושין אז אפי' שלא הוחזק הקול בבי"ד צריך לחשוש ולהחרים על מי שיודע עדות שיבוא ויעיד.

(ו) ואגב יש להעיר באותו ענין דבשו"ע (ח"מ סי' ט"ז סע"ג) פסק דבע"ד האומר שיש לו עדות ואינו יודע ביד מי, חייב הדיין להחרים על מי שיודע לו עדות. וביאר רבינו הגר"א ז"ל (סק"ו) טעמא משום שצריך להפריש היודע עדות מאיסור אם לא יגיד. וזה רק על סמך אמירת הבע"ד, כ"ש הכא אם נראה שיש מקום לחשוש לאיסור א"א החמור שצריך לעשות כל טצדקי בעולם לברר העניין לאשורו, ובפרט שהיו כאן עדים מוכנים להעיד על סידור חו"ק, ויש יכולת להגיע אליהם.

וביותר דבמהרשד"ם (אהע"ז סימן ד') כתב דאם יש עדים שיודעים האמת ואם נתיר המעשה יש לחשוש שאח"כ יבואו ויעידו לאוסרה צריך לחשוש אפי' לקול שלא הוחזק בב"ד, ועיי"ש שנראה שסייע דבריו מדברי הריב"ש דלעיל, ועוד כתב שם חומרא גדולה בענין קול שלא הוחזק עיי"ש והביאו כנה"ג סי' מ"ו. אשר לפי דבריו בנידון דידן שהיו עשרות נוכחים אנשים ונשים, בוודאי שאסור להתיר אפילו בקול שלא הוחזק בבית דין.

(ז) והנה להלכה ולמעשה אין אחר דברי רבינו הישועות יעקב ולא כלום, שהעולה מדבריו להדיא בנידו"ד דבכה"ג שנחטף אחר שנכנסו לחופה ורק ספק אם הייתה נתינת טבעת, דאבדה חזקת היתר דפנויה, ולולי העדות דע"א שהחטיפה הייתה קודם נתינת הטבעת הייתה אסורה מספק. וכדבארנו לעיל דעתו ז"ל, דכפיה"נ ס"ל שכל מש"כ השו"ע (מהגמ' ורמב"ם) שצריך לשמוע שיאמרו "פלוגית נתקדשה לפלוני היום" ולא סגי שאמרו "פלוגית מתקדשת היום", הוא דוקא היכא שלולי דבריהם לא הי' לנו מקום לחשוש שנתקדשה ומה שגורם את חשש הקידושין הוא אמירתם נתקדשה, ובזה יש קפידא שנשמע שאמרו שנתקדשה ובלא זה אין לזה תוקף של קול. אבל בחופה שהיא מעמד של קידושין שדרך לקדש בחופה, הרי אפילו בלא שום אמירה דידהו חיישינן שמא נתקדשה כבר, דהוא כמו רגלים לדבר שעיי"ז איתרע חזקת פנויה דידה. ובפרט בנידו"ד [וכדלהלן] שנגבתה עדות בבי"ד שהיה מעמד החופה כעשרים דקות עד הגעת המשטרה, הרי חזקה גדולה היא שנתקדשה כבר, ואיי"צ לפנים שהאשה הזאת אסורה לעלמא, עד שיתברר העניין לאשורו.

(ח) ועי' ישוע"י (אעה"ז סי' מ"ו סק"ב) מש"כ בטעמא דבעינן שיאמר הקול שלפלוני נתקדשה, ומשמע שם כמש"כ דענין הקול תלוי לפי הענין בכל דבר לגופו.

עוד ראיתי צורך לכתוב לכ"ת שקבוצה זו עושה כל מעשיה בסתר, וגם לאחר הנישואין הם לא עושים פעולות חיצוניות שיהיה אפשר לזהות אותם כנשואים כך שהבעל אינו הולך בטלית גדול, והאשה היא הלא מכוסה מכף רגל ועד ראש כך שלא ניתן בכלל לזהותה [וגם אינן עונדות את טבעת הקידושין, שקרוביהן לא ידעו שהם כבר נישאו, וכל זאת בגלל המבנה החשאי של הקבוצה], ולכן בית הדין צריך לחקור אותם היטב היטב, שהם מאוד חוששים מהרשויות בגלל שזו עבירה חוקית. (ועי' בש"ך ח"מ סי' ט"ו סק"ה וכ"ה בסמ"ע סק"ג).

(ט) והנה הגרמ"ב שליט"א חושש בזה לקידושי חופה, ובפרט כפי צורת הקידושין המקובלת בישוב הישן, ופאר מעכ"ת דחה את דבריו בתכלית, וחילי' דכ"ת הוא מדברי הגרעק"א ז"ל, ועי"כ ניתי ספר ונחזה בעזרת השי"ת.

בשו"ת הגרעק"א (תניינא סימן נ"ה) כתב וז"ל "ומי"ש מעכ"ת דיש לחוש להפוסקים דסברי דחופה קונה, זה אינו רק באומר הרי את מקודשת לי בחופה זו, אבל בלא אומר לא, ובפרט עתה דכ"ע

מקדשי תחת החופה בטבעת הרי דמסתמא אין מקדשין בחופה, ו"מעולם לא שמענו" דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים יצטרכו גט" וכו', עכ"ל.

ומדבריו אלו מוכיח כ"ת דאין לחוש בניד"ד לקידושי חופה, דהלא בודאי לא אמר החתן "הרי את מקודשת לי" בחופה.

איבוא דאדרבה דבהמשך דבריו שם כתב עוד, וז"ל: "דאם מקדש תחת החופה בכסף פחות מש"פ והיא מתרצית נהי דמ"מ לא הוי קידושי כסף, בזה נימא דבאותו רגע דמתכוונים לקנין קידושי כסף בפחות מש"פ הוי כנפילה דאין קנין, ומ"מ קונה בחופה כיון דמתכוונים לקידושין, ממילא הוי חופה וקידושין" ע"כ.

ומבואר לן דס"ל דבכה"ג דכבר נתכוון לקנין כסף, אף שאלבא דאמת לא הוי קידושי כסף קונה בחופה, אף שלא אמר במפורש הרי את מקודשת לי בחופה זו, ועיי"ש דטעמו דסוכ"ס רצה לקנותה, ולכן כל קנין המועיל מהני בזה.

וכן מבואר בדעתו בתשובה נ"ו, דכל מה שצריך אמירה בקידושי חופה, זהו רק בגלל שכולם הולכים להתקדש בחופה בקידושי כסף ולא רוצים בקנין חופה, ובגלל זה כל זמן שלא אמר הרי את מקודשת לי לא קנה, כלומר שאם אין אומדנא שהיא רוצה להתקדש רק בכסף לא צריך אמירה בחופה.

אשר לפי"ז בנידו"ד שליכא ספק שרצו להתקדש ולהינשא זל"ז, א"כ אף אי נימא דבשעה שהגיעה המשטרה עדיין לא הספיק לתת הטבעת, אבל הא וודאי שידעו שלא יוכלו יותר לקיים הקידושין והרי רצונם היה בקניין, וא"כ שוב קנו ממילא בחופה, דומיא שפסק הגרעק"א היכא שנתברר שהטבעת אינה שו"פ, דכיוון דסוכ"ס רצה לקנותה ולכן כל קניין מהני בה, וי"ל.

והרי גם בקידושי כסף, אין "דין אמירה", ולכן בהיה מדבר עמה על עסקי קידושיה, ונתן לה קידושיה ולא פירש, הרי היא מקודשת, וכדאיתא בקידושין (ו' ע"א) וכ"ה להלכה בשו"ע (סי' כ"ז סעיף א') ועי' באבי עזרי (פ"ג מהל' אישות ה"ב).

וביותר דלא ברירא כלל מלשון השו"ע דבחופה מיבעי כלל "אמירה", ועי' באוצה"פ שם.

(י) והנה לאחר שראינו שגם לדעת הגרעק"א יש מצב שאפשר לקנות בקנין חופה מבלי לומר הרי את מקודשת לי בחופה זו, יל"ע טובא מה כוונתו במש"כ ו"מעולם לא שמענו" דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים בהם יצטרכו גט, ע"כ, דעל אלו מקרים מיירי הגרעק"א ז"ל דהלא אלו מקרים נדירים שיחזרו בהם מהקידושין בין ההינומא והחופה לנתינת הטבעת, וא"כ מה שייך לומר בזה ומעולם לא שמענו, ועוד להביא ראיה מזה, ועי' בש"ך יור"ד (סי' ק"צ סוסק"ג) שכתב וז"ל: "דהדבר ידוע דדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג, וכמו שכתבו הרמב"ם והכ"מ סוף פ"א מהלכות מאכלות אסורות", ע"ש.

ובהכרח צ"ל דאפשר דכוונתו על קידושי שחוק דבזה דן שם, וספרי השו"ת מלאים משאלות אלו, ועי' כי דמעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט, וזאת מפני דבאמת כל השחוק כדרך קאמעדיע הוא בעיקר בנתינת הטבעת ואם היה כוונה לקידושין הוא בדווקא בנתינת הטבעת ולכן רק ביחס לנתינת הטבעת דנו הפוסקים אם עי"ז היא מקודשת או לא, וא"כ אין ראיה כלל מדברי הגרעק"א לניד"ד.

(יא) ועוד אפשר לומר דכוונת הגרעק"א בזמנם שכבר היו מכסין ראש הכלה בשחרית (עי' בדרישה יור"ד ריש סי' שמ"ב) והנושא הכספי לא היה מסודר עד החופה (עי' בשו"ת הרמ"א סי' קכ"ה) וזה

היה דבר מצוי, ולכן מעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים יצטרכו גט, שבאמת אין הכוונה לקדש עד נתינת הטבעת, אולם אין מדבריו שום ראייה לזמנינו שכל העניינים הכספיים סגורים קודם [ועכ"פ החתן לא מעכב את מעמד הקידושין ברגע האחרון עד שיקבל לידיו את הנדוניא] שבדאי ובדאי מעמד הנישואין מתחיל בכיסוי ההינומא ע"י החתן עד לחדר ייחוד והכל נעשה ברצף, וליכא שום ראייה מדברי הגרעק"א הנ"ל שבכה"ג לא יועיל קנין החופה, עכ"פ לחוש לספק א"א.

וביותר דכל מש"כ הגרעק"א הוא בכה"ג שהחתן הפסיק מדעתו את ההליך של הקידושין, ע"ז כתב דמכיון דחשב לקנותה רק בקנין כסף וקודם זה לא חשב על כל קנין המועיל והוא מדעתו נמנע ולא המשיך בקנין כסף, ולכן אין לחוש לקנין חופה, אולם בנידו"ד שהקניין כסף גם אם הוא הופסק זה היה ע"י גורם חיצוני, מנין לנו שגם בכה"ג אין לחוש לקנין חופה, וכמוש"כ לעיל. ואף דיש לחלק טובא בין אם החתן עשה קנין כסף בפחות משו"פ להיכא שלא עשה קנין כסף כלל אף אם זה הופסק ע"י גורם חיצוני, אולם אין זה כ"כ פשוט שלא לחוש כלל בכה"ג לקנין חופה אף לדעת הגרעק"א, וכנ"ל. וביותר דאפשר שנתכוין לקידושין מתחילת כיסוי ההינומא וכנהוג בירושלים ת"ו, וכדלהלן. וכע"ז מצינו בתשובת מיימוני (להל' אישות סי' א') דבקידושין קשה להכריע בשיקול הדעת ע"פ דברים המראים שלא כיוונה לקידושין, להחליט שזה אומדנא בלב כל אדם, דאפשר דניחא לה להתקדש, ע"כ.

יב) ולא ידעתי מדוע כ"ת, אינו חושש למש"כ הגרמ"ב שליט"א דהם נוהגין לומר לחתן שיתכוין לקדשה בכל דרך אף בחופה, וז"ל כ"ת "מנהג זה לא ידעתי ולא שמעתי ולא ראיתי בשום מקום ומעולם לא חזינו לרבנן קשישאי שאמרו לחתן שעליו לקדש את אשתו בחופה" עכ"ל כ"ת. דהלא אם אכן כן הוא המנהג כמו שמעיד הגרמ"ב שליט"א, הרי שכל הנידון משתנה גם לשיטת כ"ת, והלא הגרמ"ב שליט"א הוא רב מובהק שגם עורך חו"ק לאנשי ירושלים, וכן קיבל מאביו מרן בעל הקנה בשם זצ"ל לומר לחתן כשמסדר קידושין שיכוין לקנות אותה בכל דרכי הקנינים, שזה כולל גם "חופה", וכן נהג מרן הגר"מ הלברשטאם זצ"ל ע"י בספר נתיבות אדם "סדר אירוסין וקידושין" [להגר"מ דייטש שליט"א עם פירוש אהל יעקב] חתנו של הגר"מ ז"ל, וז"ל (עמוד י"ח) ומו"ח הגה"צ זצ"ל היה מורה לחתן שיאמר "כל מה שאעשה היום בעסק הכתובה והקידושין והמסתעף בזה הריני עושה על דעת חז"ל שיהיה באופן המועיל [וזה מהניא שפיר, מיהו ודאי דלכתחילה ראוי שיכוין כן בהדיא בכל פעולה שעושה וכנ"ל] עיי"ש.

וכן מטו משמ"י דמרן פוסק הדור הגריש"א זצ"ל דהחתן צריך לייחד את העדים גם על ההינומא, והעדים צריכים לראות את החתן מכסה את הכלה בהינומא, וכן כשמכסה בהינומא, על החתן לכוין שהוא מתחיל בזה לקדשה, וכן הכלה צריכה לכוין בזה על תחילת הקידושין.

הרי לן שכן נוהגים מסדרי חו"ק לבני הישוב הישן שבירושלים עפ"י רבנן קשישאי דשם.

יג) והנה פמעכ"ת עוד מאריך בכמה הוכחות בתוקף ובפשיטות דאין מקום לחוש לקנין חופה כלל וכלל ואלו תורף דברי כ"ת [באותיות מודגשות]:

א. דכל שיטה זו דחופה קונה בקידושין היא דעת יחיד שאין הלכה כמותו, ע"כ.

ונוראות נפלאות, דהלא זו דעת רבינו חננאל שהוא ראשון לראשונים ויתכן שכן היא שיטת הרמב"ם, ועוד ראשונים ע"י באוצה"פ, ועכ"פ הלכה פסוקה היא באחרונים לחוש לשיטה זו מחומר איסור א"א, אף דכתבה השו"ע בלשון "וי"א" (ועי' בח"מ סי' א' סק"א ובשו"ת אור לציון ח"ב, במבוא

ענף א' אות י"ג) וכמש"כ כ"ת בעצמו בשם הלבוש (שם סעיף ב') והערוד השלחן (שם סט"ו) להצריכה גט משום חומרא דא"א, וא"כ איך כותב כ"ת במחי קולמוס לדחות דעה זו, ובפרט דהלא הגרעק"א ז"ל בכל תשובתו שם מאריך בדיון זה משום דחושש לשיטה זו.

ב. ואף אם נחוש לה אין זה אלא בחופה ייחוד ולא בחופה הנהוג בזמנינו, ע"כ.

וגם דברי כ"ת אלו הם דבר פלא מנין לכ"ת על סמך סברתו בזה להקל בספק א"א, דהלא אדונינו הגרעק"א ז"ל בתשובתו הנ"ל במפורש חשש לחופה גם כשעדיין לא היה ייחוד, וזהו גם מה שכתב "ומעולם לא שמענו דאם אחר כיסוי הינומא או כשעומדים בחופה אם חוזרים דיצטרכו גט" ע"כ, ובע"כ מיירי קודם הייחוד וע"ז מאריך אם חוששים לקנין חופה. [ואמנם כן הוא דעת הישוע"י וכדלהלן]. וכ"ה סתימת לשון השו"ע כשהביא דעת הי"א דחופה קונה, דקאי נמי אחופה דידן, והלא אצל הספרדים ליכא כלל חופת ייחוד רק חופת כלונסאות והינומא.

ג. ואף אם נחוש גם לזה אין זה אלא במי שמתכוין להדיא לקדש בחופה וכדברי הגרעק"א, ע"כ.

ובעני"ז כבר כתבנו דאיכא חשש טובא גם לדעת הגרעק"א מאחר שרצו כאן להתקדש ורק שהייתה להם הפרעה, וא"כ שוב אפשר דהוי כנתן לה פחות משו"פ, דכתב הגרעק"א עצמו דבכה"ג קונה בחופה דכיוון דרצה לקנותה תו ממילא נקנית בכל קניין המועיל. וכן לפמש"כ דצורת סידור הקידושין במקומות אלו דמכוון לקנותה בכל מילי ולהדיא מכוון לעשות קניין כבר בכיסוי ההינומא, ומוליכין העדים ומייחדים אותם כבר מעת ההינומא, תו הוי כנתכוין להדיא לקדש בחופה וכמש"כ. כך שכל מש"כ כ"ת בפשיטות להתיר אותה בלי גט אין זה כ"כ פשוט, ועכ"פ מידי ספק א"א לא נפקא, כנלע"ד.

יד) ובעיקר דהלא בתשובת הישועות יעקב הנ"ל, מוכח להדיא דס"ל דלמ"ד חופה קונה, אין צריך כלל אמירה מיוחדת שמתכוין לקדשה בחופה, ולא ס"ל כשו"ת הגרעק"א ז"ל בזה. שהנה בתשובתו שם דן הישוע"י להתיר את האשה ע"פ העדות דע"א שלא הייתה נתינת טבעת קודם שנחטף החתן, וע"ז כתב דאין לאוסרה מחמת דכבר נכנסה לחופה למ"ד דחופה קונה. וכתב הטעם דגם למ"ד חופה קונה היינו דווקא בחופה הראויה ליחוד ולא בחופת כלונסאות דידן. ואם הוי ס"ל דבעינן אמירה לשם קידושין טפי הוי"ל למימר ולהתירה מחמת זה, שלא אמר כלל לשם קידושין בשעת החופה. ואם כן בהכרח דלא ס"ל כהגרעק"א בזה, או דס"ל דכ"ז רק בקידושי שחוק שכל כוונתם ומטרתם הינה נתינת הטבעת וכמוש"כ לעיל, או דס"ל כמוש"כ דבכה"ג שרצה לקנותה אלא שנחטף קודם שנתן הטבעת דבזה כו"ע גם הגרעק"א מודה דקנאה בחופה, וכמוש"כ הגרעק"א עצמו לגבי אם קידשה בפחות משו"פ דכיוון דגלי דעתיה שרוצה לקנותה תו קני ממילא בכל קניין המועיל אף בלא נתכוין, וכנ"ל.

טו) ואם באנו להשוות דעת רבותינו הגרעק"א והישוע"י נמצא דפליגי בתרתי, דלדעת הגרעק"א גם למ"ד חופה קונה וכדעת ר"ח והי"א בשו"ע, אי"ז מחמת דין החופה אלא מצד כוונת הקידושין ולכן ס"ל דהיינו דווקא באומר להדיא שמקדשה בחופה זו, ולדעת הישוע"י א"צ כוונה ואמירה אלא נקנית ממילא בחופה. ועוד פליגי, דלדעת הישוע"י הא דחיישינן לחופה דקונה היינו דווקא בראוי ליחוד ולא בחופת כלונסאות, ולדעת הגרעק"א חיישינן גם בהינומא וחופת כלונסאות.

אשר לפי"ז כיון דאין הפלוגתאות שייכי אהדדי ביסודם, צריכים אנו לחוש לחומרא כדעת שניהם, ולחוש דחופה קונה גם בהינומא וכלונסאות כדעת הגרעק"א, וגם בלא אמר להדיא לשם קידושין וכדעת הישוע"י. וביותר לפמש"כ דאפשר בנידו"ד דנחטף בתוך החופה וגליא דעתייהו שרצונם

לקנות ולא חזרו בהם, תו לכו"ע קניא גם בליכא אמירה להדיא, וכעין פחות משו"פ דגם הגרעק"א כתב דכיוון דעשה קידושין וגילה רצונו בזה שוב קונה ממילא בחופה אף בלא נתכוין, וכנ"ל.

טז) וכל זה בנוסף לפסקו המפורש של הישועות יעקב, דכשיודעים שנכנסו לחופה ולא חזרו בהם ורק שנחטף החתן [וה"ה הכלה בנידון דידן], נאבדה חזקת פנויה וליכא חזקת היתר, ואם אין אנו יודעים אם החטיפה הייתה קודם קידושין או לאחריו הוית ספק אשת איש, [ורק דאי איכא עד אחד דאישתמודעינהו דהוי קודם קידושין לא מקרי דבר שבערוה ומותרת על פיו]. וכ"ש בנידון דשעדים מעידים שנמשכה החופה כעשרים דקות, קרוב הדבר דוודאי היה שם נתינת טבעת וחופה, וכנ"ל.

יז) והנה בשו"ת חת"ס (אהע"ז ח"א סי' ק"י) דן בדבר עשיית שטר של קידושין על תנאי בכדי למנוע נפילה לייבום כשיש אח נעדר, וז"ל: "ומה שפר"מ התפלא שלא הוזכר תנאי בשעת פריסת כיסוי ההינומא בשחרית דהוה חופה לחד דיעה סי' נ"ה ס"א בהג"ה, איברא התם לענין קנין וכדומה וכשכבר נתארסה מקודם וכמנהג האיטלי' וספרדי' אבל להיות זאת החופה לחוד קונה לענין איסור והיתר בלי אירוסין "ואין החתן שם באותו מעמד" זה לא עלה ע"ד מעולם ע"כ לא תיקנו בזה שום תנאי מעולם וכבר אירעו מעשים בימינו שנתבטלו השידוכים אחר "שכיסו" ראש הכלה והלכה והיתה לאיש אחר ואין פוצה ומצפצף פיו", עכ"ל.

וביאר דבריו הוא שבזמניהם לא החתן הוא היה פורס את ההינומא על הכלה, והיו מקומות שהרב היה מכסה את הכלה בשחרית, והרבה מקומות נהגו כן אפילו בלי נוכחות החתן, וכדאיתא בספרי המנהגים. ועי' בט"ז יור"ד סי' שמ"ב שכתב וז"ל: "ראיתי בספר הדרישה וכו' כתב וז"ל לפמ"ש"כ לקמן בסימן שס"א והבאתי ראיה מגמרא ופוסקים דמה שמכסין ראש הכלה בשחרית מיקרי חופה, נ"ל ג"כ לסמוך ע"ז דאם חלילה אירע אבילות לחתן או לכלה אחר שכיסו ראש הכלה דאין צריכין לפסוק שבעת ימי המשתה אלא קוברין המת מיד ונדחו שבעת ימי אבילות עד אחר שבעת ימי המשתה" וכו'. ועי"ש בדגול מרבבה שכ' דעיין בב"ח באהע"ז סי' ס"א דאפילו לפי דעה זו שזה מקרי חופה, היינו במדינת רוסיא שהחתן בעצמו הולך עם הרב לכסות ראש הכלה ע"ש וכן עדיין המנהג בכל מדינות וואלין, אבל במדינות הללו שאין החתן הולך כלל לכסות ראש הכלה, פשיטא שאין זה מקרי חופה כלל לשום דעה דא"א להיות חופה בלתי חתן או שלוחיו שם שאם החתן היה מכבד להרב לכסות ראש הכלה אפשר דשלוחו של אדם כמותו, אבל במדינות הללו צד הכלה מכבדים להרב בכיסוי ההינומא בלי שום ידיעת החתן פשיטא שאין זה חופה כלל, עכ"ל הדגול מרבבה.

יח) ועל נידון זה שהחתן לא כיסה את הכלה בהינומא, ע"ז כ' החת"ס דלא חוששין לחופה, וכן זהו מש"כ וכבר אירעו מעשים בימינו שנתבטלו השידוכים אחר "שכיסו" וכו' דהיינו לא כתב "כיסה" אלא "כיסו", שלא החתן כיסה ורק בכה"ג לא חיישינן לחופה. ועכ"פ משמע להדיא מדברי החת"ס דיש מקום לחשוש לחופה אם החתן הוא זה שכיסה את הכלה בהינומא [ויתכן גם אם לא היה אירוסין קודם וצ"ע] וכן דעת הדגול מרבבה. ועכ"פ בכה"ג דכבר פרסו היריעות על כלונסות ודאי דחששו לחופה, ומבואר דעת הדרישה דמהני גם לדחות אבילות דאורייתא דיום ראשון, אע"פ שלא נעשה עוד כל מעשה קידושין.

יט) והנה כתב שם הט"ז וז"ל: "תמוהין לי דברי הרב טובא, חדא במאי שחושב כיסוי ההינומא לחופה, דהא כתב הרמ"א באהע"ז סי' נ"ד דהמנהג בימינו לקרות החופה דוקא היריעות על כלונסות כו' דזה החופה הנוהגת עכשיו כו', והרבה פעמים אנו רואים שמסלקין נדוניית החתן אחר כיסוי

ההינומא ואם אין מסלקין אותו כראוי החתן פונה לדרכו ואין שם עדיין שום חיוב עליו לישאנה מחמת כיסוי ההינומא" וכו' ע"כ. הרי להדיא דעיקר ראייתו מהמנהג הוא לגבי ההינומא, וכמנהג זמניהם שהיו עושים זאת בשחרית, ע"י הרב ולא ע"י החתן, וכמוש"כ הדגול מרבבה וכנ"ל. וחזינן מדבריו להדיא כמש"כ לעיל בדעת הגרעק"א ז"ל, דהטעם דלא חיישינן לחופה בכיסוי ההינומא, הוא בגלל שעדיין לא סודר ענין הכסף כרצון החתן, אולם בלא"ה איה"נ אם הענין הכספי היה מסודר והחתן בעצמו כיסה פני הכלה היה מקום לחשוש לחופה וכמו שבכה"ג על סמך זה דוחים האבילות דאורייתא עד אחרי שבעת ימי המשתה, ועדיין צ"ע. וכ"ש בזמננו שזה חלק מטקסי החופה, ומייחדים ע"ז עדים, ועושים זה כבר עם נרות החופה דולקים כחלק ממעשה הקידושין והחופה, דבזה י"ל דלכו"ע חיישינן בזה לקידושין.

אולם עכ"פ חזינן מדברי החת"ס ושאר האחרונים, דלהעמדת כלונסות, חששו בוודאי לחופה קונה, ודלא כהישועות יעקב שחשש רק לחופה דייחוד, וכן משמע להדיא דס"ל דאמרינן חופה קונה גם בלא אמירה מיוחדת דולא כמשמע מדברי הגרעק"א הנ"ל דצריך אמירה להדיא לשם קידושין, וצ"ב. ועי' בח"מ (סי' נ"ה סק"ט), ולפמ"ש"כ ליכא ראייה מהט"ז.

כ) ומכיון שדייני הרבנות הראשית כפופים לכל מיני יוע"מ למיניהם, ולכל מיני לחצים של ארגוני נשים ודורשי רפורמות בהלכה שונים ומשונים רח"ל ועוד וכו' [וכמובן לכל אחד שלהוציא פס"ד על ילדה בת 13 שהיא צריכה גט זה מורכב מאוד מבחינה משפטית] ואכמ"ל, הנה תשובת כ"ת היא עלולה להיות תקלה גדולה, שברור שבזה הם ימצאו אילן גדול להיתלות עליו להיתר, וכל מש"כ כ"ת שכדי לצאת מידי כל חשש וספק וספק ספיקא דאיסור א"א החמור יש להושיב ב"ד ולגבות עדות מן הנוכחים וכו', הם יראו את זה כמס שפתיים בלבד, והם עלולים להתיר עפ"י דברי כ"ת א"א לעלמא היי.

כא) בנוסף לכל האמור לעיל הוברר לי בגב"ע שנעשה [גם על ידי] במסגרת מושב ב"ד שע"י היכל ההוראה בראשות הגרמ"ב שליט"א ובהשתתפותו, שאבי החתן שלח שליח לעסקנים שהוא מוכן לעשיית גט ובלבד שהרשויות לא יטפלו בעניין זה, וכל בר דעת מבין שזה מעלה יותר מחשד שהחתן הספיק לקדשה גם בטבעת, שאחרת הוא לא היה מציע הצעה כזו, וכמו"כ התצפיתנים על החופה מעידים שכוחות המשטרה פרצו לגג שבו נעשה החופה לאחר שהקבוצה נכחה על הגג למעלה מעשרים דקות, שזה מאוד הרבה זמן גם בשביל להספיק את נתינת הטבעת, [ובפרט שידוע לאנשי ירושלים המכירים אותם שהם עורכים סדר חו"ק בסתר ובמהירות, וזאת בכדי שהדבר לא יוודע לאף אחד חוץ מלקבוצה המצומצמת שעליהם להיות שם, ולכן הדבר מוסתר גם מאחים ואחיות וכן מסבים וסבתות ולפעמים גם ללא צד אחד מההורים וכמעשה דידן].

כב) אשר עלה בידינו מכל הנ"ל שלפי הנראה והעולה מספרי רבותינו, אשר מימיהם אנו שותים מחיבוריהם שלא היו מתירים כלה זו לעלמאכלל, וכפי שחששו לכל שיטה בכגון דא הגרעק"א ובעל הישועות יעקב ז"ל, וכנ"ל.

בוודאי שלא היו מוציאים פסק להיתר ומסייגים אותו שבכל אופן עדיין צריך לברר את המציאות שהייתה, אלא רק לאחר שבית הדין היה עושה כל טצדקי לברר, באם לא היה מגיע לבירור האמת, והיה מקום עיגון גדול, שהם גדולים ובוגרים ואינם מתרצים זה לזה וא"א להוציא גט מהבעל, או שהבעל נאבד אחר חטיפתו וכהמעשה בנידון הישועות יעקב, אולי רבותינו היו מחפשים היתירים ודחוקים להציל עגונה עלובה, וכדרכם היו מצדדים בנידון חמור כזה להלכה ולא למעשה, אלא רק

בתנאי שגדולי הדור אחרים יצטרפו עמיהם [עיי"ש ברעק"א]. ואולי אז היה מקום לדייק שיטת הגרעק"א לכאן ולכאן כל אחד כפי הבנתו, וכנ"ל. אולם לאחר שהדברים מפורשים לאיסור בדברי הישועות יעקב אין מי שיכול להתירה בלי גט.

כג) ואל מעלת כ"ת פונה אני בזה מכיון דדייני הרבנות נוטים לפרסם פס"ד להיתר על סמך פס"ד של כ"ת מבלי למצות את הליכי הבירור, אף דמודים דרבנן היינו שבחייהו, אולם בניד"ד אין צורך לזה, אלא במטותא נא ונא לפנות אליהם שלא יוציאו פס"ד שהיא פנויה, אלא שימתינו עד לגיל המתאים ואם ירצו לינשא זה לזו יעשו זאת כדת וכדין במסגרת החוק, ובאם לא אז מסתמא יתרצה אז ואולי גם עתה לתת לה גט, שאז בית הדין יתן את פסקו אם מותרת לכהן, ומה הלחץ והדחיפות להוציא היתר כהיום לילדה בת 13, האם היא עגונה?

ובנוסף לזאת מחובתי לייצג את פמעי"ת שקבוצה זו המכונה "כת השאלים" מלבד שהם פורעי סדרי וגדרי הנישואין המקובלים מדור דור בכלל ישראל, וכן עיי"א הרישום של הנשואים ובפרט שהכל נעשה בסתר עלולים להיווצר תקלות חמורות בענייני אישות, ולגרום לאנדרלמוסיה בעולם ע"י בירושלמי יבמות. (פ"ח ה"ג). [וכבר קרו כמה מקרים של תקלות שידוע לכמה רבנים יחידים בירושלים ואכמ"ל].

אולם גם נוכחנו לדעת [במסגרת המושב ב"ד], דבנוסף לזאת הם מסכנים את חיי ילדיהם בהנהגתם הנלוזה ואכמ"ל וקרו כבר כמה מקרים טראגיים של פטירת ילדים, ולכן חובה לבית הדין שיש בכוחו, להוקיע אותם על זאת, למנוע היסחפות לכת זו ה"י ועיי"א בספר קב הישר (פרק נ"ב) ואת אשר נלע"ד כתבתי.

כד) ולסיכום העניין ראיתי צורך לתועלת העניין לחזור ולכתוב את **עיקרי הדינים העולים** מכל מש"כ.

א. **מבואר** להדיא בתשובות הגאון בעל הישועות יעקב ז"ל שאשה שנכנסה לחופה אין לה יותר חזקת פנויה והיא אסורה מדין ספק א"א, אף שאין לנו שום עדות שהיה מעשה קידושין ואע"ג שנחטף החתן [או הכלה] ואין אנו יודעים אם החטיפה הייתה קודם הקידושין או לאחריו.

ב. **מבואר** במהרשד"ם דבמקום דיש חשש שאח"כ יבואו עדים לאוסרה אסור לבית הדין להתירה, רק לאחר שבית הדין עשה כל שביכולתו לבירור הענין, [והדבר תלוי בירא"ש של הדיינים].

ג. רבים הם רבותינו שחששו לחופה קונה, גם בלי אמירה להדיא "הרי את מקודשת בחופה זו".

ד. רבים הם רבותינו שחששו לחופה קונה, גם בהינומא וכ"ש בכולנסאות.

ה. בנידו"ד וכ"ש לפי מנהגינו י"ל דכו"ע מודו דההינומא והחופה קונה, כיון שגלי דעתייהו שרצונם להתקדש ורק סיבה צדדית הפריע למעשה הקניין, וכעין דעת הגרעק"א שקידשה בפחות משו"פ דקנה בכל מידי דמועיל אף בלי כוונה.

ו. **בסדרי החופה וההינומא הנהוגים בזמננו**, יש מקום לחוש בזה לכו"ע לקידושי חופה, ובפרט כפי ההדרכה [בירושלים] שנותנים היום לחתן והכלה לפני החופה דאומר להדיא שמכוין לכל קניין המועיל, ומייחדים עדים על זה ועושים הכיסוי ע"י החתן עצמו ובפני המסד"ק והעדים בקפידה, ובכה"ג יש לחוש לכו"ע כדמוכח משו"ת הגרעק"א ז"ל וכמוש"כ באריכות.

ז. **גם** בלי כל האמור לעיל לאחר הגב"ע האחרונה אין מקום להתירה כלל וכלל.

ח. מן הראוי להמתין עם הפס"ד, ואין מקום בהלכה להתירה בלי גט, אולם אפשר שימתינו עד לגיל המתאים ואז יתכן שירצו לחיות ביחד, והם הלא יודעים את האמת אם היה נתינת טבעת, ובאם הם לא ירצו, היא תוכל לקבל היתר נישואין רק לאחר קבלת גט כדת וכדין.

כה) סוף דבר נראה לענ"ד שזה פשוט וברור שאי אפשר להתיר את הכלה הנ"ל מחמת חומרת איסור דאשת איש, ובזה אני מצטרף לפס"ד של הגרמ"ב שליט"א, שהיא אסורה לכל העולם חוץ מן הבחור החתן הנ"ל, אם לא שיתן לה גט פיטורין כדת וכדין, וגם אז היא תהיה אסורה לכהן.

מנאי אסקופה הנדרסת עבד לעבדי ה'

חיים רוטר